



**Plan Opiekuńczo-Wychowawczo-
Edukacyjny (Plan OWE)
w Niepublicznym Żłobku Nibylandia
w Gorzowie Wlkp.**

Zaakceptowano dnia 15.12.2025

(-) Agnieszka Cwojdzińska

WSTĘP

Plan Opiekuńczo-Wychowawczo-Edukacyjny (Plan OWE) opracowano w trosce o wysoką jakość opieki i edukacji w Niepublicznym Żłobku Nibylandia w Gorzowie Wlkp. dla którego organem prowadzącym jest Agnieszka Cwojdzńska – osoba fizyczna, prowadząca działalność gospodarczą pod nazwą Nibylandia Agnieszka Cwojdzńska a także w celu zapewnienia spójnych zasad funkcjonowania placówki.

Dokument ten stanowi wspólne ramy pracy pedagogicznej, wyznacza główne kierunki działania, wartości, zasady i standardy wynikające z Rozporządzenia Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 13 grudnia 2024 r. w sprawie standardów opieki sprawowanej nad dziećmi w wieku do lat 3.

Celem wprowadzenia Planu OWE jest:

- zapewnienie standardów jakości opieki w Niepublicznym Żłobku Nibylandia w Gorzowie Wlkp.,
- ujednolicenie działań edukacyjnych, wychowawczych i opiekuńczych w grupach,
- wspieranie personelu w codziennej praktyce,
- wskazanie rozwiązań sprzyjających bezpiecznemu i harmonijnemu rozwojowi dzieci.

Opiekunki zatrudnione w Niepublicznym Żłobku Nibylandia w Gorzowie Wlkp. na podstawie Planu OWE wspólnie opracowują miesięczne plany pracy grup.

W pracy opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnej personel żłobka:

- uwzględniają prawa dziecka zawarte w Konwencji o prawach dziecka (Dz. U. z 1991 r., nr 120, poz. 526), tj.:
 - prawo do niedyskryminacji. Każde dziecko, niezależnie od rasy, koloru skóry, płci, języka, religii, poglądów politycznych, statusu majątkowego, niepełnosprawności, cenzusu urodzenia, powinno być traktowane równo i sprawiedliwie (Art. 2);
 - nadrzędność najlepszego interesu dziecka. We wszystkich działaniach dotyczących dzieci należy przede wszystkim uwzględnić ich dobro (Art. 3);
 - poszanowanie odpowiedzialności, praw i obowiązków rodziców lub opiekunów prawnych odnośnie do zapewnienia dziecku odpowiedniego ukierunkowania i wsparcia w korzystaniu z praw przyznanych mu w Konwencji (Art. 5);
 - niezbywalne prawo do życia i rozwoju. Każde dziecko ma przyrodzone prawo do życia, a państwo ma obowiązek zapewnić jego przetrwanie i rozwój (Art. 6);
 - prawo do tożsamości, w tym obywatelstwa, nazwiska, stosunków rodzinnych (Art. 8);
 - prawo do wyrażania własnych poglądów w sprawach jego dotyczących oraz przyjmowania ich z należytą wagą, stosownie do wieku i dojrzałości dziecka (Art. 12);
 - prawo do swobodnej wypowiedzi, dostępu do informacji, ale też ochrony przed szkodliwymi treściami (Art. 13-17);

- ochrona przed wszelkimi formami przemocy fizycznej bądź psychicznej, krzywdy lub zaniedbania, złego traktowania lub wyzysku (Art. 18);
 - prawo dziecka z niepełnosprawnością do pełnego i godnego życia w warunkach honorujących jego godność, umożliwiających osiągnięcie niezależności oraz ułatwiających aktywne uczestnictwo dziecka w życiu społeczeństwa (Art. 23);
 - prawo do jak najwyższego poziomu zdrowia i udogodnień w zakresie leczenia chorób oraz rehabilitacji zdrowotnej (Art. 24);
 - prawo każdego dziecka do poziomu życia odpowiadającego jego rozwojowi fizycznemu, psychicznemu, duchowemu, moralnemu i społecznemu (Art. 27);
 - prawo do nauki ukierunkowanej na rozwijanie w jak najpełniejszym zakresie osobowości, talentów oraz zdolności umysłowych i fizycznych dziecka (Art. 28 i 29);
 - prawo do wypoczynku i czasu wolnego, do uczestniczenia w zabawach i zajęciach rekreacyjnych, stosownych do wieku dziecka, oraz do nieskrępowanego uczestniczenia w życiu kulturalnym i artystycznym (Art. 31);
 - prawo do ochrony przed wszelkimi formami wyzysku seksualnego i nadużyć seksualnych (Art. 34);
- kieruje się potrzebami wszystkich dzieci, biorąc pod uwagę potrzeby dzieci z niepełnosprawnością oraz dzieci zagrożonych wykluczeniem społecznym, pochodzących z rodzin należących do mniejszości narodowych lub etnicznych, dzieci z rodzin zróżnicowanych językowo i kulturowo, dzieci z rodzin migrantów, dzieci wymagających szczególnej opieki,
 - uwzględnia w pracy opiekuńczej, wychowawczej i edukacyjnej indywidualne potrzeby rozwojowe oraz potencjał i zainteresowania dziecka,
 - zapewnia dzieciom bezpieczną emocjonalnie i fizycznie atmosferę, w szczególności poprzez towarzyszenie społeczne i towarzyszenie dzieciom w rozwoju, podmiotowe traktowanie dziecka, okazywanie szacunku, podejmowanie niedyrektywnych działań, nawiązywanie pozytywnych relacji i budowanie poczucia autonomii,
 - zapewnia warunki sprzyjające wszechstronnemu rozwojowi dziecka, ze szczególnym uwzględnieniem zabaw i interakcji rozwijających: kompetencje komunikacyjne, sprawność fizyczną, percepcję zmysłową, kreatywność i ciekawość świata.

Rozdział I – Wizytówka instytucji

I. Nazwa Instytucji: Niepubliczny Żłobek Nibylandia

- a) Organ prowadzący: Agnieszka Cwojdzńska – osoba fizyczna prowadząca działalność gospodarczą pod nazwą Nibylandia Agnieszka Cwojdzńska NIP 5991220514, REGON
- b) Nr wpisu do rejestru: 19564/Z

II. Lokalizacja:

Adres: Londyńska 9 D-E 66-400 Gorzów Wlkp.

III. Struktura i zasoby:

- a) Liczba miejsc: 44
- b) Grupy wiekowe: 2 grupy zróżnicowane wiekowo – Grupa Liski, Grupa Tygryski (dzieci w wieku od 11 miesięcy do końca roku szkolnego, w którym kończą 3 lata, a w szczególnych przypadkach 4 lata)
- c) Dostępne przestrzenie: 2 sale zabaw z łazienkami, korytarz, kuchnia, zmywalnia, pokój socjalny, toaleta personelu, gabinet dyrektora, plac zabaw.
- d) Zasoby kadrowe: 7 opiekunek dziecięcych, dyrektor żłobka, położna, osoba sprzątająca.

IV. Kierownictwo i kontakt:

- a) Dyrektor: Agnieszka Cwojdzńska, tel. 691724551, e-mail: biuro@nibylandia.gorzow.pl

V. Bezpieczeństwo i dostosowanie do potrzeb dzieci:

- a) Dostosowanie obiektu: obiekt nie jest dostosowany do potrzeb osób niepełnosprawnych
- b) Monitoring: brak

VI. Rodzaje aktywności:

- motoryczne i ruchowe (rozwijanie motoryki dużej, rozwijanie motoryki małej, ruch przy muzyce, tory przeszkód, zabawy z piłką, zabawy na świeżym powietrzu),
- sensoryczne i poznawcze (zabawy pobudzające zmysł dotyku, słuchu, węchu, smaku, wspieranie wyobraźni, pamięć i spostrzegawczość),
- artystyczne i manualne (zajęcia plastyczne, konstrukcyjne),
- relaksacyjne i wyciszające (wspólne czytanie - słuchanie bajek na dywanie, ćwiczenia oddechowe),
- umysłowe i logiczne (proste układanki i puzzle, zabawy klockami, rytmika),
- aktywności językowe i komunikacyjne (czytanie i opowiadanie, naśladowanie dźwięków: odgłosów zwierząt, pojazdów, dźwięków instrumentów, zabawy w „co to jest?”: Rozpoznawanie i nazywanie przedmiotów codziennego użytku,
- zabawy tematyczne i społeczne (zabawy w role, bale przebierańców, zabawy związane z porami roku).

Rozdział II - Cele opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjne (Standard 1.1)

Cele opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjne realizują zakres Standardu 1.1 standardów opieki sprawowanej nad dziećmi w wieku do lat 3 i określają sposoby tworzenia dzieciom optymalnych warunków pobytu w żłobku. Cele szczegółowe realizowane są w codziennej pracy z dziećmi. Pomagają one dzieciom uczyć się i nabywać umiejętności. Aby realizować cele, podejmowane aktywności z dziećmi muszą być dopasowane do indywidualnych możliwości dzieci w grupie.

Cele ogólne:

1. Stworzenie optymalnych warunków pobytu dzieciom przez organizację codziennej opieki, która zapewnia respektowanie praw zawartych w Konwencji o prawach dziecka i spełnianie podstawowych potrzeb życiowych – fizjologicznych, potrzeby bezpieczeństwa, potrzeby uwagi i szacunku.
2. Stworzenie warunków pobytu wspierających rozwój umiejętności samoregulacji i samodzielności dzieci w zakresie samoobsługi oraz w kontaktach społecznych.
3. Wspieranie rozwoju poznawczego, twórczego, umiejętności komunikacji oraz sprawności fizycznej przez stworzenie środowiska edukacyjnego umożliwiającego pełen i harmonijny rozwój.

Cele szczegółowe:

1. Kształtowanie samodzielności, poczucia świadomości ciała.
2. Kształtowanie świadomości i umiejętności regulowania własnych potrzeb.
4. Rozwój sprawności fizycznej, koordynacji ruchowej, integralności sensorycznej.
5. Kształtowanie umiejętności rozpoznawania i nazywania emocji u siebie i innych osób, samoregulacji emocjonalnej.
6. Kształtowanie tożsamości, poczucia odrębności, świadomości własnego „ja”, świadomości swoich potrzeb.
7. Kształtowanie uważności na inne dzieci i ich potrzeby.
8. Kształtowanie gotowości do porozumiewania się, umiejętności komunikacyjnych i językowych;
9. Kształtowanie gotowości do poznawania świata, ciekawości, wytrwałości.
10. Rozwój umiejętności utrzymywania wspólnego pola zainteresowania i uwagi.
11. Rozwijanie i poszerzanie wiedzy i rozumienia otaczającego świata.

Rozdział III - Metody pracy z dziećmi (Standard 1.1)

Nazwa metody	Opis metody	Przykładowe aktywności
Relacje z dziećmi	Fundament pracy z dzieckiem; budowanie więzi poprzez uważność, akceptację i wspólne aktywności	Opiekunka tworzy wzajemne relacje z dziećmi oparte na szacunku. Dbą o ciepłą i domową atmosferę w placówce, pełniąc funkcję łącznika między placówką a domem.
Aktywne słuchanie	Polega na pełnym zaangażowaniu w rozmowę, okazywaniu zrozumienia (np. poprzez parafrazowanie, kontakt wzrokowy) i dawaniu dziecku przestrzeni do wyrażania siebie, co wzmacnia więź i zaufanie.	Komunikacja opiekunki z dziećmi uwzględnia aktywne słuchanie, które przejawia się poprzez komentowanie zaobserwowanych działań dziecka i wyrażanie zainteresowania jego działaniami.
Metoda oglądowa	Główna metoda do pracy z małymi dziećmi, oparta jest na obserwacji oraz pokazywaniu ilustracji, przedmiotów. Stosuje się ją również podczas spacerów.	Opiekunka obserwuje otoczenie, pokazuje dzieciom i nazywa przedmioty, ludzi, zwierzęta oraz to co znajduje się w ich otoczeniu, a także to na czym dziecko skupiło swoją uwagę. Opiekunka wykorzystuje w swojej pracy obrazki, ilustracje, książki oraz plansze czy inne pomoce, które dzieci mogą zarówno oglądać jak i dotykać.
Metoda słowna	Wykorzystywana jest w czasie słuchania różnego rodzaju utworów literackich i zalicza się do niej: rozmowy, opowiadania, objaśnienia, zagadki, instrukcje, piosenki, teksty, uczenie wierszy.	Opiekunki rozmawiają z dziećmi, czytają opowiadania, bajek, wiersze, objaśniają instrukcje, uczą wierszy, piosenek, tekstów, sposobów społecznego porozumiewania.
Zabawy paluszkowe	Stosujemy u dzieci od pierwszego roku życia. Pokazujemy dziecku ruchy i wykonujemy je na dziecku, dotykając palców, szyi, pleców wypowiadając wierszyki czy wyliczanki.	Opiekunki pokazują dzieciom na palcach różnego rodzaju wyliczanki i wierszyki, np. <i>Sroczka kaszkę ważyła, Idzie raczek, Tu paluszek, Kosi, kosi łapci, Mały pajaczek</i> , itp.
Bajki, baśnie, elementy bajkoterapii	Bajki adresowane są dla wszystkich dzieci. Bajki terapeutyczne są stworzone dla dzieci, które mają w sobie pewne lęki lub dla dzieci, u których próbujemy zminimalizować pewne zachowania.	Adekwatnie do zainteresowań dzieci, trudności panujących w grupie. Czytając bajkę w grupie małym dzieciom opiekunki wybierają literaturę adekwatną do wieku. Pokazują obrazki, używają onomatopei, modulują ton głosu. Zapraszają rodziców do współpracy.
Teatrzyki i pantomima	Jest to sposób na rozwijanie umiejętności niewerbalnej komunikacji oraz świadomości ciała.	Opiekunki odgrywają krótkie spektakle/scenki. Wykorzystują małe formy teatralne bez dialogów, z wykorzystaniem światła i cienia oraz dźwięków i muzyki. Zapraszają rodziców do współpracy.
Metoda polisensorycznego oddziaływania na jednostkę	Stymulacja polisensoryczna to poznawanie świata wszystkimi zmysłami – wzrokiem, smakiem, słuchem, węchem, dotykiem. Zadaniem tej metody jest pobudzenie zmysłów z wykorzystaniem pomocy dydaktycznych zaczerpniętych z przyrody.	Degustacja różnych smaków (słodki, słony, kwaśny). Poznanie zapachów ziół, owoców, olejków eterycznych (np. „pachnące zgadywanki”).
Elementy muzykoterapii	To świadome wykorzystanie dźwięków, rytmu i melodii w celu wspierania wszechstronnego rozwoju dzieci. Poprzez kontakt z muzyką dzieci rozwijają umiejętności komunikacyjne, emocjonalne, społeczne, ruchowe i sensoryczne.	- Wykonywanie przez dzieci ruchów naśladujących rytm opiekuna: np. klaskanie w dłonie, tupanie stopami lub machanie rączkami w rytm muzyki. Takie zabawy rozwijają koordynację i poczucie rytmu. - Naśladowanie odgłosów zwierząt: opiekunowie śpiewają proste piosenki, które zawierają dźwięki zwierząt (np. mu-mu, miau-miau, hau-hau), a następnie zachęcają

		dzieci do naśladowania dźwięków zwierząt. Tego rodzaju ćwiczenia rozwijają umiejętności werbalne i poznawcze. • Zabawy w tworzenie muzyki: dziecko wybiera instrumenty do różnych części utworu (np. kiedy grają, kiedy mają przerwę). W ten sposób rozwija się poczucie struktury w muzyce i współpracy. • Taniec do muzyki: chodzi o proste tańce, w których dzieci swobodnie poruszają się w rytm muzyki, krążą, podskakują lub machają rączkami. Zabawy w grupie z muzyką: dzieci tańczą w kręgu, trzymając się za ręce, a kiedy muzyka cichnie, siadają na ziemi. To rozwija umiejętność współpracy, poczucie rytmu oraz kontrolowanie ciała. Śpiewanie prostych piosenek: dzieci w tym wieku mogą śpiewać proste piosenki, o np. codziennych czynnościach, przedmiotach lub postaciach. Zachęcanie dzieci do śpiewania prostych wierszyków i piosenek rozwija umiejętności językowe i muzyczne.
Elementy metody Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne	To system ćwiczeń ruchowych opartych na naturalnej aktywności dziecka. Głównym celem jej stosowania w żłobku jest wspieranie harmonijnego rozwoju psychoruchowego dzieci poprzez ruch, kontakt z opiekunem oraz budowanie relacji z innymi dziećmi.	• Podnoszenie i kołysanie: dziecko, trzymane w ramionach opiekuna, jest delikatnie kołysane w różne strony. To wzmacnia poczucie bezpieczeństwa i zaufania, a także rozwija równowagę i orientację w przestrzeni; • Naśladowanie prostych ruchów: dziecko naśladuje ruchy dorosłego, np. podnoszenie rąk do góry, machanie rączkami, co rozwija koordynację ruchową i poczucie związku ciała z przestrzenią; • Chodzenie i bieganie: chodzenie w różnych kierunkach – do przodu, do tyłu. • Skakanie: dziecko skacze w różnych kierunkach, próbując doskoczyć/wskoczyć do określonego miejsca, np. na kolorową matę lub na kółka. To ćwiczenie rozwija równowagę i orientację przestrzenną; • Zabawy w koordynację ruchową: dziecko chodzi, wykonując określone zadania, np. dotykanie przedmiotów w przestrzeni, zbliża się do różnych punktów w sali • Wspólne poruszanie się: dzieci wykonują ruchy w grupie, np. przesuwać się do przodu, do tyłu, w lewo i prawo w rytm piosenki. To rozwija poczucie współpracy; • Balansowanie na prostych przeszkodach: dzieci ćwiczą równowagę, przechodząc po prostych przeszkodach, np. skakankach na podłodze, liniach na ziemi.
Elementy edukacji sensorycznej	Celem metody jest stymulacja centralnego układu nerwowego przez pobudzanie receptorów zmysłowych. Metoda ta ma dostarczyć aparatowi sensorycznemu odpowiednią ilość i jakość bodźców.	• Dotykanie różnych tekstur: opiekunowie wykorzystują do tego materiały o różnej fakturze (np. miękkie, gładkie, szorstkie, twarde tkaniny, piłki sensoryczne, gąbki). • Zabawy węchowe: opiekunowie używają różnych pachnących przedmiotów (np. kwiatów, owoców, przypraw) i pozwalają dziecku na wąchanie tych zapachów. Dzięki temu rozwija się zmysł węchu oraz umiejętność rozpoznawania zapachów. • Zabawy z dźwiękami: dzieci korzystają z prostych instrumentów (bębenki, grzechotki, tamburyny) lub codziennych przedmiotów (np. plastikowych kubków) do tworzenia różnych dźwięków. • Zabawy z piaskiem i wodą: zabawa w piasku z różnymi akcesoriami (foremkami, łopatkami) pozwala dziecku na odkrywanie faktur i tekstur, co rozwija wrażliwość dotykową i kreatywność. • Zabawy dotykowe: poszukiwanie skarbów w różnych materiałach, np. dziecko poszukuje przedmiotów ukrytych w różnych materiałach (np. ziarnach, kulkach piankowych, ryżu), co rozwija zmysł dotyku, koncentrację i cierpliwość.

		Zabawy w rozpoznawanie dźwięków: zgadywanki dźwiękowe: dzieci słuchają różnych dźwięków i próbują odgadnąć, skąd pochodzą (np. dźwięk klaksonu, śpiew ptaków, dźwięk deszczu). Taka zabawa rozwija zdolności słuchowe i poznawcze.
Elementy Pozytywnej Dyscypliny	Pozytywna dyscyplina to podejście wychowawcze oparte na szacunku, empatii i zrozumieniu dla dzieci. Celem jest: modelowanie zachowań dzieci, uczenie dzieci zasad panujących w grupie oraz minimalizacja konfliktów rówieśniczych.	Stosujemy adekwatnie do wieku. Zadajemy pytania. Dajemy wybór dziecku. Wspólne zabawy. Pozytywna dyscyplina to podejście wychowawcze polegające na dawaniu dzieciom wskazówek dotyczących ich zachowania językiem pozytywnym. Nie polega ono na stosowaniu kar i surowych zakazów i nakazów, lecz na budowaniu zdrowych relacji, wspieraniu rozwoju dziecka i uczeniu go odpowiedzialności. Opiekun komunikuje dzieciom pożądane zachowania, zamiast używać zakazów. Przykład: opiekun mówi „nóżki trzymamy na podłodze” zamiast powiedzieć „nie kładziemy nóg na stole”.
Elementy metody Dobrego Startu wg Marty Bogdanowicz	Celem metody jest rozwijanie funkcji językowych, funkcji spostrzeżeniowych: wzrokowych, słuchowych, dotykowych, kinestetycznych (czucie ruchu) i motorycznych oraz współdziałanie między tymi funkcjami czyli integracji percepcyjno-motorycznej.	- Element słuchowy - piosenki, wierszyki, proste rymowanki; - Element wzrokowy - łatwe wzory, znaki graficzne; - Element motoryczny - orientacja w schemacie ciała i przestrzeni, ćwiczenia językowe i ruchowe (ruchowo-słuchowe, ruchowo-muzyczne), np.: przywitanie dzieci <i>Witaj, witaj</i>, zabawa przy piosence <i>Boogie-woogie</i>, ruchy zharmonizowane z rytmem piosenki.
Elementy metody Montessori	Celem metody jest koncentracja na wspieraniu naturalnego rozwoju dziecka poprzez stworzenie odpowiedniego środowiska edukacyjnego, które sprzyja samodzielności, ciekawości i rozwojowi umiejętności społecznych oraz poznawczych.	Zabawy z różnymi materiałami o różnych teksturach i kształtach: - Zabawy z piaskiem, wodą, materiałami o różnych fakturach: dzieci mogą dotykać i badać piasek, tkaniny (np. miękkie, szorstkie, gładkie) czy kawałki drewna; - Otwarte pudełka z przedmiotami do wkładania i wyjmowania: dzieci mogą ćwiczyć chowanie i wyjmowanie przedmiotów z pudełek, co rozwija zdolności manipulacyjne i koordynację ręka-oko; - Proste zabawy manipulacyjne z klockami: układanie wieży z klocków – dziecko może układać wieżę, co pozwala rozwijać precyzyjność ruchów oraz koncentrację. - Dopasowywanie elementów do siebie – sortowanie i klasyfikowanie: np. dopasowanie klocków do odpowiednich otworów; - Ćwiczenia samodzielności: np. ćwiczenia wkładania butów, samodzielnego mycia rąk.
Elementy pedagogiki zabawy Klanza	Metoda KLANZY oparta na różnego rodzaju zabawach i grach, m.in. celem integracji grupy rówieśniczej.	Zabawy mające na celu nawiązanie kontaktu z grupą.
Elementy metody malowania dziesięcioma palcami R. F. Show	Technika pedagogiczna, która polega na malowaniu przez dziecko palcami i dłońmi, a nie pędzlem. Celem jest wspomaganie rozwoju motoryki: Malowanie palcami pomaga w rozwijaniu precyzji ruchów ręki i ogólnej sprawności manualnej	Wykorzystujemy ręce, palce, a nawet inne części ciała do malowania. Jest to prosta metoda i bardzo korzystna dla rozwoju dziecka. Potrzebny jest biały lub szary papier i kilka kolorów farb w miseczkach o takiej wielkości, aby dziecko mogło swobodnie włożyć rękę. Papier jest przymocowany do stołu.

Rozdział IV– Harmonogram dnia (Standard 1.1)

Godzina	Czynności	Charakter czynności
7:00 – 8:30	Schodzenie się dzieci, zabawy swobodne	stałe
8:30 – 9:00	Śniadanie	stałe
9:00 – 10:30	Zajęcia edukacyjne w sali lub świeżym powietrzu zgodne z Programem OWE	zmienne
10:30 – 11:00	Obiad - I danie - zupka	stałe
11:00 – 13:00	Leżakowanie	stałe
13:00 – 13:30	Zabawy swobodne w sali zabaw	zmienne
13:30 – 14:00	Obiad - II Danie	stałe
14:00 – 15:30	Zabawy swobodne na świeżym powietrzu lub w sali zabaw	zmienne
15:30 – 15:45	Podwieczorek	stałe
15:45 – 17:00	Zabawy swobodne, rozchodzenie się dzieci do domu	zmienne

Rozdział V – Planowane aktywności w zakresie wspierania u dzieci poczucia przynależności i uważności na inne osoby (Standard 6)

A. Wskazówki metodyczne dla personelu sprzyjające rozwojowi u dzieci poczucia przynależności do grupy oraz zainteresowania innymi, przez organizowanie otoczenia tak, aby dzieci miały możliwość nawiązywania kontaktów z innymi osobami.

Standard	Działanie personelu - wskazówka metodyczna	Przykłady / Dobre praktyki
Poczucie przynależności do grupy		
Standard 6.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, sprzyjające rozwojowi u dzieci poczucia przynależności do grupy oraz zainteresowania innymi, przez organizowanie otoczenia tak, aby dzieci miały możliwość nawiązywania kontaktów z innymi osobami.	Celebrowanie rytuału codziennego przywitania i pożegnania	• Dziecko jest witane i żegnane przez znaną mu opiekunkę. • Opiekunka daje czas na pożegnanie z osobą przyprowadzającą dziecko, tyle, ile dziecko tego czasu potrzebuje. • Podczas podawania dziecka na ręce opiekuna, dziecko powinno być zwrócone twarzą do niego. • Opiekun witając się z dzieckiem jest na poziomie dziecka, utrzymuje kontakt wzrokowy, uśmiecha się i używa imienia dziecka, np.: <i>Dzień dobry Olu, miło mi Cię widzieć. Cieszę się, że jesteś. Zapraszam do naszej wspólnej zabawy! Czekaliśmy na Ciebie.</i> • Dziecko ma możliwość wniesienia do sali ważnej dla niego miękkiej zabawki. Warto zwrócić uwagę, czy przedmiot ten jest bezpieczny. Jeśli masz wątpliwości, wytłumacz dziecku, dlaczego ten przedmiot należy pozostawić w szatni, np.: <i>Jest to bardzo mały samochód, może się szybko zgubić.</i> • Przy odbiorze dziecka, indywidualnie pożegnaj dziecko dziękując mu i doceniając wspólnie spędzony czas, np.: <i>Dziękuję Ci Jasiu za dzisiejszy dzień. Jestem dumna, że dzisiaj założyłeś samodzielnie buty, jak wychodziliśmy na spacer. Do zobaczenia jutro.</i>
	Budowanie rytuałów w grupie	• Witanie dzieci w kręgu dzieci: <i>Czy Ola jest dziś z nami? Witamy ją brawami; Witaj Haniu! Cieszymy się, że jesteś z nami!</i> • Wykonywanie wspólnych czynności i aktywności, np.: siadanie w kręgu, wspólne mycie rąk, siadanie przy stole. • Śpiewanie piosenek lub mówienie wierszyków przed wybranymi czynnościami, np.: po śniadaniu wspólnie śpiewamy piosenkę powitalną ze wskazaniem imienia każdego obecnego dziecka; przy oczekiwaniu na posiłek, kiedy dzieci siedzą przy stolikach można cichutko śpiewać piosenkę „<i>Budujemy ciszę</i>”. • Nazwanie grupy i nadanie jej symbolu, np.: grupa Tygrysy, grupa Liski. • Włączanie dzieci w proste obowiązki grupowe. Dzieci chętnie pomagają, widząc, że ich zadania są potrzebne i ważne, np.: <i>Ola możesz położyć łyżki na stole. Jasiu, a ty postaw miskę z owocami.</i> Odstawianie talerzy.

		• Wspólny czas na odpoczynek i związany z nim rytuał, np.: czytanie książki, słuchanie muzyki relaksacyjnej lub kołysanek.
Standard 6.4 Plan opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjny przyjęty przez instytucję opieki przewiduje celebrowanie świąt i innych ważnych wydarzeń.	Celebrowanie świąt i innych ważnych wydarzeń	• Tworzenie rytuałów obchodzenia urodzin i powtarzanie zawsze tej samej czynności, gdy któreś dziecko ma urodziny, np.: tworzymy koło i mówimy Jasiu ma dziś święto, bo ma urodziny, dlatego zaśpiewamy mu piosenkę. • Śpiewanie Sto lat! w dniu urodzin dziecka. • Możliwość celebrowania różnorodnych świąt z uwzględnieniem w szczególności świąt obchodzonych w rodzinach dzieci uczęszczających do danej grupy, zachowując uważność na różnice kulturowe. Wszystkie takie wydarzenia powinny zostać skonsultowane z rodzicami, najlepiej na początku roku podczas pierwszego spotkania. • Zapraszanie rodziców dzieci pochodzących z innych kultur do współpracy przy organizowaniu wspólnego świętowania. Zachęcanie ich, aby podzielili się z grupą swoimi doświadczeniami celebracji. Wzbogaca to doświadczenia dzieci. • Tworzenie z dziećmi dekoracji świątecznych, np.: bombek, łańcuchów, które dzieci same ozdabiają; wieszane są wspólnie z dziećmi na choince. • Obchodzenie dnia babci, dziadka, mamy, taty, dnia rodziny, to doskonała okazja do wspólnego świętowania z bliskimi dziecka. Trzeba pamiętać, aby wcześniej rozeznaczyć się w sytuacji rodzinnej dzieci, tak, aby nie stworzyć trudnej sytuacji dla dziecka lub członka rodziny. Proponowanie wspólnych zabaw, śpiewanie piosenek oraz tworzenie prac plastycznych np. malowanie na dużych arkuszach papieru. Takie działania wzmacniają więzi, dają dzieciom radość z bycia razem i uczą współpracy w grupie, np.: wspólne tworzenie laurki dla dziecka obchodzącego urodziny. • Proponowanie dziecku/dzieciom alternatywnych pomysłów i szanowanie odmowy w przygotowywaniu prezentów dla bliskich. To ma być praca dziecka, a nie opiekuna. • Śpiewanie piosenek pasujących do okazji, np.: piosenki świąteczne, piosenki o rodzicach, piosenki o dziadkach.
Zainteresowanie dziecka innymi osobami		
Standard 6.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, sprzyjające rozwojowi u dzieci poczucia przynależności do grupy oraz zainteresowania innymi, przez organizowanie otoczenia tak, aby dzieci miały możliwość nawiązywania kontaktów z innymi osobami.	Organizowanie przestrzeni umożliwiającej kontakt dziecka z innymi dziećmi	• Sala podzielona na strefy, w taki sposób, by dzieci widziały siebie nawzajem; • Materiały przeznaczone dla dzieci są dla nich dostępne. • Meble są niskie, zabawki w zasięgu rąk dziecka. • Posegregowane zabawki i pomoce edukacyjne. • Włączanie dzieci w dekorowanie sali. • Angażowanie dzieci do zbierania podczas spacerów szyszek, patyków, liści i tworzenie wraz z dziećmi ścieżki sensorycznej, po której będą mogły chodzić. • Organizacja przestrzeni sprzyjającej wspólnej zabawie i współpracy, np.: organizowanie stref w taki sposób, by dzieci mogły z łatwością się przemieszczać i wybierać, w której z nich chcą się bawić; • Tworzenie sprzyjających warunków do tego, aby dzieci mogły pracować i bawić się razem, np.: układać puzzle, budować z klocków, bawić się np. w dom, sklep.
Standard 6.3	Zadania personelu wspierające współpracę i komunikację w grupie	• Uważna obserwacja wszelkich sygnałów wysyłanych przez dziecko i odpowiadanie na nie.

W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są opisane zadania personelu wspierające współpracę i komunikację dzieci w grupie.		• Stwarzanie możliwości naśladowania innych dzieci w różnych aktywnościach i czynnościach, bez porównywania poziomu umiejętności dzieci, np.: <i>Ola sama je łyżką swoją zupę. Kto chce spróbować jeść zupę łyżką?</i>, <i>Jaś ułożył tory, czy ktoś też chce spróbować?</i>. Opiekun stara się nie używać sformułowań oceniających, np.: ładnie/ brzydko. • Proponowanie różnych rozwiązań sytuacji, np. podaj inną zabawkę, mówiąc: „Olu możesz teraz pobawić się inną zabawką, a potem zamienicie się z Jasiem” (należy upewnić się czy Jaś będzie gotowy na oddanie zabawki) • Zachęcanie do wspólnych zabaw np. w a kuku albo turlanie piłki do drugiego dziecka. • Uwrażliwianie dziecka na sygnały od innych dzieci, np.: Popatrzy cięgniesz Jasia za kaptur. Jasia to boli. • W proponowanych przez siebie aktywnościach dla dzieci, opiekun dostrzega i mówi o nawiązanych interakcjach między dziećmi, np.: podczas śpiewania mówi: <i>Zobaczcie, Ola klaszcze, Jaś też zaczął klaskać, widzę, że podoba się Wam klaskanie, wszyscy klaszczecie tak samo.</i> • Pomaganie w nawiązywaniu kontaktu z innymi dziećmi, np.: <i>Zobacz, Ola też ma misia, może pokażesz swojego?</i> • Wspieranie działania ukierunkowanego na inne dziecko. Opiekun ma świadomość, że dziecko się tego uczy, np.: dzielenia się zabawkami, czekania na swoją kolej, pokazuje, jak poprosić o zabawkę: „<i>Czy mogę się pobawić twoim misiem Olu?</i>” (zwróć uwagę, że Ola może nie mieć gotowości podzielenia się swoim misiem i to akceptujemy. Jeśli przykładowo Jaś uzyska negatywną odpowiedź, to mówimy, że teraz Ola bawi się swoją zabawką i jak będzie gotowa to podzieli się nią). • Proponowanie dzieciom wspólnej zabawy, np.: budowanie z klocków <i>Zbudujemy razem wieżę!</i> • Wprowadzanie zabawy w podawanie przedmiotów, np.: Olu podaj proszę misia Jasiowi. Dziecko dopiero uczy się, że jeśli coś pożyczy, to może to odzyskać.
---	--	--

B. Aktywności wspierające rozwój autonomii dzieci przez umożliwienie dzieciom podejmowania decyzji w sprawach ich dotyczących, zwiększanie samodzielności dzieci.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
Standard 6.2 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są zawarte aktywności wspierające rozwój autonomii dzieci przez: 1) umożliwienie dzieciom podejmowania decyzji w sprawach ich dotyczących; 2) zwiększanie samodzielności dzieci.	Umożliwienie dzieciom podejmowania decyzji w sprawach ich dotyczących	• Zadawaj dziecku pytania otwarte, np.: <i>Gdzie chcesz się bawić?</i> • Zadawaj proste pytania, na które dziecko może odpowiedzieć i obserwuj werbalne i niewerbalne reakcje dziecka, np.: gest, ton głosu lub mina. Odpowiedź dziecka jest wiążąca na wykonanie dalszych czynności. • U najmłodszych dzieci, w czynnościach i aktywnościach proponuj dziecku kilka alternatyw – ograniczony wybór, np.: pokazując dwie zabawki, malowanie ręką lub trzymanie pędzla, wybór śliniaka. • W czynnościach i aktywnościach pytaj dziecko, czym chce się bawić lub czego chce użyć, np.: <i>Którą zabawką chcesz się bawić? Czym chcesz malować pracę?</i> • W trakcie czynności z udziałem dziecka zadawaj pytania otwarte poprzedzające czynność i respektuj odmowę dziecka, np.: <i>Jak dzisiaj chcesz odpocząć?</i>
	Zwiększanie samodzielności dzieci	• Opisywanie i pokazywanie czynności samoobsługowych. • Angażowanie dzieci w czynności pielęgnacyjne, np.: samodzielne mycie i wycieranie rąk, zdejmowanie kapci, ściąganie czapki. • Wspieranie samodzielności wiąże się z dawaniem czasu dziecku na wykonanie czynności, tyle ile tego dziecko czasu potrzebuje. • Stwarzamy sytuacje, w których powtarzamy czynności samoobsługowe, np.: mycie rąk przed posiłkami, ściąganie butów i spodni. • Włączanie dzieci w proste obowiązki grupowe, np.: <i>Olu, jeśli chcesz możesz położyć tyżki na stole. Jasiu, jeśli chcesz, postaw miskę z warzywami.</i>

Rozdział VI – Zapewnienie dzieciom warunków do poznawania i doświadczania otaczającego świata (Standard 7)

A. Wskazówki metodyczne dla personelu sprzyjające poznawaniu i doświadczaniu otaczającego świata przez dzieci.

Standard	Działanie personelu - wskazówka metodyczna	Przykłady / Dobre praktyki
Zapewnienie dzieciom warunków do poznawania i doświadczania otaczającego świata		
Standard 7.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu sprzyjające poznawaniu i doświadczaniu otaczającego świata przez dzieci.	Organizowanie przestrzeni umożliwiającej poznawanie i doświadczanie otaczającego świata	• Dbanie o bezpieczną przestrzeń, w której dziecko może swobodnie się poruszać. • Sale są podzielone tak, by dziecko miało możliwość wybrać, z kim ma ochotę wejść w relację. • Zabawki znajdują się w dostępnych dla dziecka miejscach, np.: na półkach, do których dziecko dosięga lub pudełkach, które są w dostępnych miejscach. • Przestrzeń zewnętrzna jest tak zorganizowana, aby dziecko mogło korzystać z niej we wszystkich porach roku. • Używanie kolorowych świateł, lamp typu Zorza. • Organizowanie stref tematycznych: kuchenny, łazienki, prania, sklepowy, lekarski, fryzjerski, majsterkowania. • Urozmaicanie stref tematycznych, dodawanie zabawek, proponowanie ich innych/nowych zastosowań. • W sali dostępne są dostosowane do wieku dziecka książki o różnej tematyce: duże, realistyczne obrazki, twarda lub gąbkowa oprawa, krótkie opowiadania z dialogiem, o różnych teksturach. • Dostępne są materiały naturalne (np.: kasztany, szyszki, liście). Przy używaniu materiałów takich jak: kasza, ryż, soczewica, groch należy zwrócić szczególną uwagę na to aby dzieci nie wkładały ich do buzi czy nosa) oraz codziennego użytku. • Dostępne są urządzenia i materiały do aktywności manipulacyjnych.
	Wspieranie dziecka w poznawaniu i doświadczaniu otaczającego świata	• Dostosowanie tematyki organizowanych zabaw do wieku, możliwości i zainteresowań dziecka. • Zabawy trwają tyle czasu, ile dziecko jest nimi zainteresowane. • Proponowanie aktywności sprzyjających rozwojowi myślenia np.: zabawy konstrukcyjne, opowiadanie/czytanie książeczek, zabawy twórcze z użyciem rozmaitych materiałów i mas, zabawy w nawlekanie, mieszczanie, segregowanie, układanki itd. • Pytanie dziecka, czym się interesuje, czy ma ochotę dołączyć do zabawy, szanowanie decyzji dziecka, jeśli chce tylko obserwować zabawę.

		• Wspieranie dziecka również wtedy, gdy używa przedmiotów w sposób niespecyficzny, szczególnie, że w przypadku nowych przedmiotów dziecko do poznania używa wielu zmysłów. • Towarzyszenie dziecku i obserwacja z dzieckiem otoczenia, zmian w pogodzie i przyrodzie w związku ze zmianami pór roku, nazywanie poznanych zjawisk. • Proponowanie dziecku zabaw ruchowych, stymulujących motorykę małą i dużą np.: wspinanie, skakanie, rzucanie, dmuchanie baniek, wózki, hulajnogi, jeździki, chusta „Klanza”, raczkowanie i kucanie, pchanie i popychanie zabawek i inne. • Pobudzanie ciekawości dziecka przez zadawanie pytań i szukanie wspólnie odpowiedzi, np.: <i>Z czego jest śnieg/lód? Czy małpy można spotkać na spacerze w parku?</i> • Umożliwianie dziecku manipulacji przedmiotami, dotykania ich, gniecenia, wydawania nimi dźwięków. • Posiłki zorganizowane są w taki sposób, by dziecko miało możliwość spróbować i samodzielnie dokładać sobie dodatki, zachęcanie do próbowania nowych smaków i samodzielnego jedzenia. • W miarę możliwości rozszerzanie wiedzy na interesujące dziecko tematy. • Okazywanie radości i entuzjazmu, gdy dziecko poznaje właściwości przedmiotu albo odkrywa jego zastosowanie.
--	--	---

B. Aktywności: Myślenie przyczynowo skutkowe, Umiejętność obserwacji i doświadczanie otaczającego świata, Używanie określeń dla cech przedmiotów, Używanie określeń przestrzennych

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
Standard 7.2 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki zostały zawarte aktywności: 1) myślenie przyczynowo-skutkowe; 2) umiejętność obserwacji i doświadczanie otaczającego świata; 3) używanie określeń dla cech przedmiotów; 4) używanie określeń przestrzennych.	Myślenie przyczynowo skutkowe	• Słuchaj z dzieckiem krótkich opowiadań, wierszyków i inscenizacji czytanych tekstów. • Rozmawiaj z dzieckiem o sytuacjach zawartych w książce. • Pokazuj dziecku książki z pojedynczymi obrazkami, opowiadaj, co jest na obrazku, czytaj krótkie teksty. • Opisz dziecku, co je otacza, również czynności które wykonujesz, szczególnie dotyczące dziecka. • Zadawaj dziecku pytania otwarte dotyczące wykonywanych czynności, np.: <i>Co będziemy teraz robić? Myjemy ręce.</i> • Rozmawiaj z dzieckiem o tym, co je otacza, rozmawiajcie o zmianach o tym co się dzieje i co się wydarzyło lub wydarzy. • Pobudzaj dziecko do myślenia, umożliwiając swobodne działanie na przedmiocie, wspólne szukanie doświadczeń w otaczającym świecie. • Używaj i pokazuj dzieciom znaczenie pojęć: głośno-cicho, wysoko-nisko, ciemno-jasno, otwarte-zamknięte, daleko-blisko, ciepłe-zimne, dużo-mało, szybko-wolno, nad, pod, obok, w, za. • Dostarczaj różne materiały (papier, ciastolina, chustki, piasek) do gniecenia, rwania, składania itp. • Pokazuj zabawkę zwracając uwagę, co może za chwilę się stać – jedzie-stoi, gładkie-szorstkie, ciche-głośne, ciepłe-zimne, świeci-gaśnie. • Zabawy konstrukcyjne – budowanie z klocków: piętrzenie, mieszczzenie, układanie, rozkładanie, składanie, przesuwanie, budowle z klocków: pociąg, wieża itd., użyciem zestawów „mały konstruktor”, „warsztat rzemieślniczy”, warsztat wyposażony w śrubki, młotek, piłę. • Loteryjki cztery kształty geometryczne: kwadrat, koło, trójkąt, prostokąt urządzenia i materiały do aktywności manipulacyjnych. • Zabawy dotyczące analizy przedmiotu (tworzenie metodą prób i błędów piramid z foremek stopniowanej wielkości), otwieranie, zamykanie, odkręcanie, zakręcanie, dopasowanie, spostrzeganie przez dziecko różnych kształtów. • Zabawy twórcze z naklejaniem wydzieranek i wycinanek z: kolorowego papieru, drukowanie stemplem, malowanie, rysowanie mazakiem, z gałgankiem, rozprostowanie gałganka, układanie na papierze, np.: liście. • Układanki przestrzenne np.: labirynty, fale, puzzle, piko, sortery z klockami. • Poznawanie różnych faktur, struktur za pomocą dłoni (np.: piasek, farby, papier, ciastolina, klej, pisaki, kredki), formowanie z gliny. • Zabawy z nawlekaniem, poznawanie funkcji otworów.

		•
	Umiejętność obserwacji i doświadczanie otaczającego świata	• Dostarczaj dziecku wrażeń dla wszystkich zmysłów, nazywaj, pytaj, rozmawiaj o doświadczaniu. • Pobudzaj w dziecku nowe zainteresowania. • Pozwalaj dziecku na decydowanie o jego własnych planach. • Opisuj dziecku otaczający je świat, opowiadaj o nim i obserwowanych zjawiskach przyrody, rozmawiajcie o tym, co się dzieje wokół. Zabawy piaskiem kinetycznymi lub ogrodowym w piaskownicy przy sprzyjających warunkach pogodowych, przesypywanie piasku, przelewanie wody, budowanie z piasku. • Zabawki stymulujące poduchy, podpory, wałki, gumowe klocki, grające zabawki, hamak, gniazdo. • Zabawki do manipulowania, chusteczki, szmatki, maskotki. • Zabawy w zakładanie własnego ogródka. • Zabawy w określanie zapachu i smaku. • Zabawy umożliwiające degustację, np.: owoców, warzyw, „badanie” smaku banana, jabłka, ogórka, itd. • Docenianie wysiłku dziecka włożonego w aktywność, zabawę.
	Używanie określeń dla cech przedmiotów	• Odwołuj się do pamięci dziecka, jakie cechy przedmiotów poznało i zapamiętało. • Przedstawiaj dziecku przeciwstawne cechy przedmiotów. • Zabawy w gromadzenie pod magiczną chustą/czarodziejskim workiem przedmiotów o różnych kształtach, rozmiarach i zadawanie pytania Co to jest? • Zabawy rozwijające funkcję pamięci – odwoływanie się do tego, co dziecko zapamiętało z treści krótkiego opowiadania, zadawanie prostych pytań, zapamiętywanie imion rówieśników, wskazywanie na konkretne dziecko. • Zabawy rozwijające spostrzegawczość poprzez klasyfikację odnajdywania wspólnych cech np.: dwóch przedmiotów: dwa klocki, dwie piłki, dwa samochody, dwie lalki. • Zabawy w strefach tematycznych: ✓ strefa kuchenna: gotowanie, sprzątanie, itd., przyswajanie nazw i funkcji przedmiotów kuchennych, odchyłanie pokrywki, mieszanie łyżką, przelewanie i odlewanie łyżką – inscenizacja przygotowania posiłku, ✓ strefa łazienki: używamy atrybuty do higieny lub zamieniamy funkcję rzeczy – klocek staje się np. mydłem, mycie lali rączek, buzi, głowy, wycieranie lali i jej części ciała, podkreślanie, że lala lubi być czysta, zachęcanie dziecka do naśladowania czynności, informujemy dziecko, że lala jest bardzo zadowolona, bo jest czysta, lala uśmiecha się do dziecka, ✓ strefa prania: nalewanie wody do miseczki, wkładanie bielizny lali, pranie ubranek, płukanie ubranek, rozwieszanie upranej bielizny, ✓ strefa sklepowy: podział na role: sprzedawca i kupujący, sprzedawanie, kupowanie, ważenie, przyjmowanie i wydawanie produktów, ✓ strefa lekarza: badanie i osłuchiwanie chorego, mierzenie temperatury, podawanie leków, robienie szczepionek, wypisywanie recepty, zasłanianie pacjenta za parawanem, układanie pacjenta na kozetce lekarskiej (lala, miś, piesek),

		✓ strefa fryzjerski: czesanie, mycie włosów szamponem, suszenie włosów, przypinanie spinek, wałków, nakładanie ręcznika, czesanie włosów, ✓ strefa prasowania: ustawianie deski do prasowania, ustawianie koszyka z bielizną do prasowania, ustawianie żelazka, ustawianie spryskiwacza z wodą i spryskiwanie bielizny, rozkładanie na desce bielizny do prasowania, prasowanie bielizny poprzez przesuwanie żelazkiem, składanie i układanie bielizny do szafy, ✓ strefa w mieszkaniu: nakrywanie obrusem stołu, rozkładanie naczyń stołowych, wspólne jedzenie przy stole, wspólne picie wody i, wspólne zjadanie owoców i warzyw, itd., układanie się do snu, układanie ubrań do szafy.
	Używanie określeń przestrzennych	• Proponuj zajęcia doskonalące zmysł równowagi i orientacji w przestrzeni oraz doskonalące i usprawniające postawy dziecka. • Stwarzaj przestrzeń do swobodnej działalności dziecka. • Zachęcaj dziecko do doskonalenia koordynacji wzrokowo-ruchowej w zakresie motoryki dużej, używaj w tym czasie zwrotów: wejdź na schody, biegnij za Basią. • Angażuj dziecko w trakcie czynności porządkowych po zabawie, używaj w tym czasie określeń typu: Podnieś książkę z podłogi i odłóż na półkę, Włóż klocki do pudełka, Samochodzik jest pod parapetem- ustaw go na parapecie. • Układanie kilkuelementowych puzzli – dopasowywanie kształtów postaci, np.: zwierząt, figur geometrycznych (koła, kwadratów, trójkątów). • Pomaganie dzieciom zapamiętywać otoczenia i przestrzeń, aby stało się ono znane dziecku. • Zabawy ruchowe rozwijające zmysł równowagi: z użyciem ławeczki szwedzkiej przechodzenie po ławeczce przy asekuracji dorosłego, z użyciem drabinek, cegiełek, skrzyń o różnych wymiarach, woreczków z grochem, chodzenie za wózkiem, chodzenie popychając taczka, chodzenie wzdłuż taśmy, chodzenie z przedmiotami, tory przeszkód np.: kręgle, łuki, koła, bieżnie. • Ćwiczenia przyczyniające się do wyrobienia celności, zręczności u dziecka: ćwiczenia w chodzeniu, ćwiczenia w rzucie, ćwiczenia we wspinaniu, ćwiczenia ogólnorozwojowe (raczkowanie, kucanie, schylanie się do przodu, na boki, podnoszenie nóg do góry, skakanie w dół i górę), ćwiczenia na ławeczce szwedzkiej, np.: „Rybka”, ćwiczenia po okrągłych taflach z różnorodną strukturą, ćwiczenia w różnych pozycjach. • Zabawy w chowanie konkretnych przedmiotów i odnajdywanie ich. Zabawki stymulujące motorykę dużą i małą: chusta „Klanza”, wózki, taczki, rowerki na napęd nożny, samochody ciężarowe o dużych wymiarach.

Rozdział VII – Tworzenie dzieciom środowiska sprzyjającego mówieniu, słuchaniu i porozumiewaniu się (Standard 8)

A. Wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci rozwój gotowości i umiejętności porozumiewania się, z uwzględnieniem mówienia do dzieci, aktywnego słuchania dzieci, wzbogacania słownictwa dzieci.

Standard	Działanie personelu - wskazówka metodyczna	Przykłady / Dobre praktyki
Mówienie do dzieci		
Standard 8.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci rozwój gotowości i umiejętności porozumiewania się, z uwzględnieniem: 1) mówienia do dzieci; 2) aktywnego słuchania dzieci; 3) wzbogacania słownictwa dzieci.	Mówienie powoli i wyraźnie w sposób dostosowany do etapu rozwoju dziecka	• Używanie krótkich prostych zdań, np.: <i>To jest piłka.</i> • Unikanie zdrobnień oraz mowy infantylnej w komunikacji z dziećmi, np. nie mów: <i>W miseczce jest kaszunia, mniam mniam, jaka pyszniutka! Otwieramy buzialka, am am.</i> Poprawny komunikat to: <i>W misce jest kasza. Jest ciepła i wygląda smacznie. Chcesz spróbować?</i> • Dbanie o prawidłową pozycję w kontakcie z dzieckiem- należy zniżyć się do poziomu dziecka, przykucnąć. Należy unikać mówienia do dziecka z odległości. • Nawiązywanie kontaktu wzrokowego - patrzenie w oczy dziecka, kontakt „twarzą w twarz” podczas codziennych aktywności (posiłki, czynności higieniczne, zabawa). • Akcentowanie wyrazów znaczących- poprzez użycie odpowiedniej intonacji.
	Czekanie na odpowiedź dziecka (werbalną lub niewerbalną) zanim przejdzie się do następnych pytań lub komentarzy	• Dawanie dziecku czasu na odpowiedź, tyle ile tego czasu potrzebuje- należy odczekać chwilę po zadaniu pytania, nawet jeśli widać, że dziecko jeszcze nie odpowiada. • Unikanie przerywania dziecku, pozwalanie mu na dokończenie jego własnej wypowiedzi. • Powtarzanie - należy powtórzyć pytanie, jeśli jest taka potrzeba, należy unikać pospieszania dziecka. • Utrzymywanie kontaktu wzrokowego- okazanie dziecku, że jesteś cierpliwy i słuchasz. Docenianie każdej odpowiedzi - nawet jeśli jest niepełna lub niepoprawna, należy docenić wysiłek dziecka, żeby czuło się zmotywowane do dalszej rozmowy.
	Pogłębianie rozmowy w sposób, który dłużej przyciąga uwagę dzieci na danym temacie	• Podążanie za zainteresowaniem dziecka, rozwijanie werbalne tego, czym dziecko się interesuje. Pogłębianie tematu dodatkowymi wątkami. • Rozbudowywanie wypowiedzi dziecka. Dodawanie nowych szczegółów lub informacji do tego, co powiedziało dziecko, przykład: dziecko mówi „<i>Kot ucieka</i>” - dorosły: „<i>Tak, kot ucieka szybko, chyba czegoś się wystraszył</i>”. • Łączenie tematu rozmowy z doświadczeniami dziecka. Odnoszenie tematu do sytuacji, które dziecko zna lub przeżyło pomaga to utrzymać zainteresowanie, bo rozmowa staje się osobista i zrozumiała

	Używanie pytań zarówno otwartych jak i zamkniętych, na które dzieci mogą dać krótką odpowiedź	Dla mniejszego dziecka łatwiejsze będą pytania typu zamkniętego, ponieważ może odpowiedzieć gestem, spojrzeniem, wskazaniem palcem lub pojedynczym słowem, np.: <i>Czy to jest miś?</i> , nawet jeśli dziecko nam nie odpowie, to pokazanie misia także wspiera rozwój komunikacji.
Aktywne słuchanie dzieci		
Standard 8.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci rozwój gotowości i umiejętności porozumiewania się, z uwzględnieniem: 1) mówienia do dzieci; 2) aktywnego słuchania dzieci; 3) wzbogacania słownictwa dzieci.	Stosowanie różnorodnych form wypowiedzi (parafrazy, pytania, zdania twierdzące, wykrzyknikowe itd.)	Parafrazy - powtarzanie słów dziecka własnymi słowami, aby pokazać, że rozumiemy i utrwalamy jego wypowiedź, przykład: dziecko mówi „Samochód jedzie szybko”, opiekun: „Tak, widzę, że samochód pędzi bardzo szybko!” Pytania - stosowanie zarówno pytań zamkniętych, jak i otwartych; zacznij od pytań zamkniętych u mniejszych dzieci Zdania twierdzące - używanie prostych zdań opisujących sytuację: „Samochód jest czerwony”. - dobawanie informacji wzbogacających słownictwo i rozwijających myślenie dziecka Zdania wykrzyknikowe - wyrażanie emocje i ekscytacji, aby przyciągnąć uwagę dziecka: „Ale ten pies jest ogromny!” - stosowanie wykrzyknienia przy pozytywnych wzmocnieniach: „Bardzo się napracowałeś!” Łączenie form wypowiedzi w rozmowie - mieszanie pytań, twierdzeń i wykrzyknień w naturalnym rytmie rozmowy, aby była ciekawa i dynamiczna. Pozwala to dziecku rozumieć różne sposoby wyrażania myśli i emocji.
	Odpowiadanie na próby komunikacji dziecka, wypowiedzi oraz ich rozwijanie	- Reagowanie na każdą próbę komunikacyjną podejmowaną przez dziecko. - Potwierdzanie dziecku, że to co mówi zostało odebrane przez słuchacza. - Interpretowanie dźwięków, czynności, gestów za pomocą prostego języka. - Ubieranie w słowa tego, co chce powiedzieć dziecko- dostosowanie komunikatu do możliwości dziecka. - Modelowanie wypowiedzi werbalnych- pokazywanie jak mówić w danej sytuacji. Dorosły mówi poprawnie i jasno, a dziecko może to usłyszeć i naśladować, np. dziecko mówi „pi” (pić), dorosły mówi „Chcesz pić wodę?”. W ten sposób dziecko uczy się dłuższych i poprawnych zdań. - Rozwijanie wypowiedzi dziecka np. poprzez powtarzanie tego, co mówi dziecko oraz rozszerzanie jego wypowiedzi, np.: Dziecko: Piesek biegnie! Opiekun: Tak! Piesek biegnie szybko! Może przed kimś ucieka? - Dbłość o naprężenie w komunikacji. - Dbłość o rozwój językowy - Poprawianie niedoskonałości językowych typowych dla wieku dziecka, poprzez powtórzenie jego słów w poprawnej formie. Jaś powiedział: Zjadłam pyszną zupę. Komentarz opiekuna: „Aha, zjadłeś pyszną zupę.” Unikaj sformułowań: Tak się nie mówię (np. bo jesteś chłopcem) oraz Powtórz prawidłowy wyraz.

	Okazywanie zrozumienia dla emocji dziecka i ich nazywanie	- Nazywanie emocji, które dziecko aktualnie odczuwa. Widzę, że jesteś smutny. - Tłumaczenie dzieciom emocji poprzez ich opisywanie, np.: <i>Kiedy się złościś, możesz czuć, jak twoje serce bije szybciej.</i> - Stwarzanie w rozmowie z dzieckiem bezpiecznej przestrzeni, w której dziecko będzie mogło swobodnie okazać swoje emocje. - Nazywanie emocji własnych, które dziecko obserwuje (mówienie na głos, tego co nas ucieszyło, zaskoczyło czy zasmuciło). - Rozmawianie z dziećmi o emocjach przeżywanych każdego dnia, w różnych sytuacjach. - Pokazywanie, jak różne emocje mogą wyglądać na twarzach innych ludzi dzięki wykorzystaniu kart emocji, książeczek obrazkowych, zdjęć.
Wzbogacanie słownictwa dzieci		
Standard 8.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, wspierające u dzieci rozwój gotowości i umiejętności porozumiewania się, z uwzględnieniem: 1) mówienia do dzieci; 2) aktywnego słuchania dzieci; 3) wzbogacania słownictwa dzieci.	Objaśnianie dzieciom znaczenia nowych słów przy wykorzystaniu gestów i mimiki	- Używanie naturalnych gestów, które ilustrują znaczenie słowa, np. pokazanie słowa „duży” poprzez gest rozłożenia rąk) - Stosowanie wyrazistej mimiki, aby wzmocnić przekaz słowny. - Zachęcanie dziecka do naśladowania gestów i mimiki podczas powtarzania słów.
	Częste powtarzanie słów i zwrotów	- Wprowadzanie nowych słów w naturalnych, codziennych sytuacjach. - Wielokrotne używanie słowa w różnych kontekstach, aby dziecko łatwiej zapamiętało znaczenie. - Tworzenie sytuacji sprzyjających poznawaniu nowych słów. - Wspomaganie przekazu słownego obrazem- pokazywanie zdjęć/ ilustracji. - Tworzenie prostych, krótkich zdań zawierających nowe słowo. - Powracanie do wcześniej poznanych słów, aby utrwalić ich znaczenie. - Zachęcanie dziecka do samodzielnego używania słów w zabawie i rozmowie.
	Zachęcanie dzieci do naśladowania dźwięków	- Naśladowanie dźwięków zwierząt podczas zabawy (np. „muu”, „hau”, „miau”). - Wykorzystywanie zabawek dźwiękowych (autka, instrumenty, pluszaki wydające odgłosy). - Wspólne słuchanie krótkich nagrań z odgłosami i powtarzanie ich. - Śpiewanie prostych piosenek z powtarzalnymi dźwiękonaśladowczymi elementami. - Zabawy typu „kto zrobi głośniejsze/ciszej?” z tym samym dźwiękiem. - Zachęcanie do powtarzania dźwięków codziennych czynności (np. „bam”, „kap”, „puf”). - Tworzenie zabawnych rymowanek z dźwiękami (np. „bum bum w bębnek – hop hop pod sufit”). - Używanie przesadzonej intonacji i tempa mowy, aby dźwięki były bardziej atrakcyjne. - Nagradzanie prób powtarzania dźwięków uśmiechem, pochwałą, entuzjazmem. - Odgrywanie krótkich scenek, w których każdy przedmiot „wydaje” swój dźwięk.
	Rozmowy z dziećmi	- Dopytywanie dzieci o ich potrzeby w czasie codziennych czynności, takich jak toaleta, posiłki czy zabawa, - Rozmowy z dziećmi na temat tego, co jest aktualnie przedmiotem ich uwagi. - Wykorzystywanie codziennych aktywności do podejmowania rozmów z dzieckiem. Obserwacja i wsłuchiwanie się w zainteresowania dziecka - zwracanie uwagi na to, czym dziecko się bawi, na co patrzy lub o czym mówi

		• identyfikowanie tematów, które wywołują u dziecka emocje (radość, ciekawość) Aktywne włączanie się w rozmowę • zadawanie pytań otwartych: „Co tam widzisz?” • komentowanie i rozbudowywanie wypowiedzi dziecka: „Widzę, że samochód jedzie bardzo szybko! Dokąd jedziesz?” • Dostarczanie informacji poprzez dłuższe opisy słowne - mówienie o tym co się dzieje w trakcie trwania aktywności: co robi dziecko- co robi opiekun? W trakcie obiadu opiekun opowiada o jedzeniu, np.: Aniu, dzisiaj na obiad jest marchewka. Ma pomarańczowy kolor. Pachnie przyjemnie.
--	--	--

B. Aktywności obejmujące rozmowy z dziećmi, komunikowanie się dzieci ze sobą oraz personelem, aktywny udział dzieci we wspólnym czytaniu, słuchaniu tekstów, utworów, książek.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
Standard 8.2 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki zostały zawarte aktywności obejmujące: 1) rozmowy z dziećmi; 2) komunikowanie się dzieci ze sobą oraz personelem; 3) aktywny udział dzieci we wspólnym czytaniu, słuchaniu tekstów, utworów, książek.	Rozmowy z dziećmi	- utrzymywanie konwersacji z dzieckiem przez wymianę: słuchanie–mówienie–słuchanie; - wykorzystywanie każdej sytuacji w ciągu dnia do prowadzenia rozmów z dziećmi (niezależnie od tego, czy jest to zabawa kierowana, czy posiłek, czy mycie rąk, ubieranie się przed spacerem itp.); - angażowanie dziecka w słowną interakcję opartą zarówno na wspólnie dzielonym doświadczeniu, jak i osobistych doświadczeniach dziecka;
	Komunikowanie się dzieci ze sobą oraz personelem	- stwarzanie sytuacji, w których dzieci mogą bawić się ze sobą i rozmawiać o tym, co robią; - wspieranie komunikowania się dzieci ze sobą i z personelem (np. poprzez zabawy w telefon, w przyjęcie, w dom); - rozmawianie z dziećmi na temat tego, co jest aktualnie przedmiotem ich uwagi; - dawanie wskazówek dzieciom ułatwiających komunikację („Możesz powiedzieć, żeby...”; „Możesz zapytać o...”);
	Aktywny udział dzieci we wspólnym czytaniu, słuchaniu tekstów, utworów, książek	- wprowadzenie i kultywowanie zwyczaju codziennego czytania o określonej porze, codziennych zabaw ze śpiewem; - wykorzystywanie rymowanek, piosenek do rozpoczynania, trwania i kończenia jakiejś czynności (np. piosenka na powitanie); - opowiadanie dzieciom książek z obrazkami i dbanie o to, żeby dzieci mogły aktywnie w tym uczestniczyć, dotykając ich, komentując treść.

Rozdział VIII – Kształtowanie otoczenia umożliwiającego rozwój sprawności fizycznej dzieci oraz angażowanie zmysłów (Standard 9)

A. Wskazówki metodyczne dla personelu, które wspierają rozwój fizyczny dzieci, uwzględniające rozwój sprawności dzieci w zakresie małej motoryki, rozwój percepcji zmysłowej dzieci, rozwój sprawności dzieci w zakresie dużej motoryki.

Standard	Działanie personelu - wskazówka metodyczna	Przykłady / Dobre praktyki
Standard 9.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, które wspierają rozwój fizyczny dzieci, uwzględniające: 1) rozwój sprawności dzieci w zakresie małej motoryki; 2) rozwój percepcji zmysłowej dzieci; 3) rozwój sprawności dzieci w zakresie dużej motoryki.	Rozwijanie sprawności dzieci w zakresie dużej motoryki	Kontrola równowagi i orientacja w przestrzeni. Gdy opiekun obserwuje u dziecka słabą kontrolę równowagi ciała tj.: częste przewracanie się lub potykanie o przedmioty. Zachęcanie dzieci do: • ruchów głową, • obrotów względem osi ciała, • skakania, • bujania, • huśtania, • przewrotów, • jazdy na jeźdźdźniku lub rowerku biegowym.
		Gdy opiekun obserwuje u dziecka asymetrię ciała w różnych pozycjach: siedzenie, stanie lub leżenie. Stymulowanie dzieci w sferze dotyku. Można wykonywać następujące ćwiczenia: • noszenie przedmiotów o różnej wielkości i wadze, • mocne przytulanie, • bieganie, • przeciąganie liny, • wspinanie się na kształtki lub drabinkę, • przechodzenie przez tunel, • czołganie się.

		Dotyk – gdy dziecko ma trudności w chodzeniu na boso. Słuch – gdy dziecko ma nadwrażliwość słuchową lub lubi zabawy muzyczne. Koordynacja wzrokowo-ruchowa w dużej motoryce odgrywa ważną rolę w orientacji w przestrzeni i koordynacji ruchowej. Aktywuje śledzenie ruchu i ocenę odległości. Wykonywanie z dziećmi takich aktywności jak: • gra w piłkę (kopanie, turlanie, rzucanie, łapanie, odbijanie), • różnego rodzaju tory przeszkód. • chodzenie po różnych strukturach – ścieżki sensoryczne, • masaże różnymi fakturami. • taniec do muzyki, • klaskanie w rytm muzyki, • tupanie, • kręcenie, • pokazywanie części ciała w rytm muzyki, • wykonywanie poleceń ruchowych.
Standard 9.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, które wspierają rozwój fizyczny dzieci, uwzględniające: 1) rozwój sprawności dzieci w zakresie małej motoryki; 2) rozwój percepcji zmysłowej dzieci; 3) rozwój sprawności dzieci w zakresie dużej motoryki.	Rozwijanie sprawności dzieci w zakresie małej motoryki	Gdy dziecko ma trudności w dotykaniu różnych rzeczy, nie lubi się brudzić: Stymulowanie dzieci podczas zabaw sensorycznych z różnymi fakturami: • lepienie z plasteliny, • zabawy w wodzie i piasku, • malowanie palcami.
		Chwyt pęsetkowy – codzienne ćwiczenia zwiększają rozwój w tym aspekcie. Stymulowanie dzieci podczas takich aktywności jak: • łowienie rybek, rysowanie kredkami, • trzymanie sztućców, • zapinanie guzików, • zapinanie rzepów w butach.
		Manipulacja przedmiotami pomaga dzieciom w codziennym funkcjonowaniu. Stymulowanie dzieci podczas takich aktywności jak: • układanie układanek, • zabawy sorterami, • zabawa puzzlami, klockami.
		Wzrok (oko-ręka) w małej motoryce jest skorelowany z problemami z precyzją ruchów. Stymulowanie dzieci podczas takich aktywności jak: • rysowanie, • pisanie, • nawlekanie koralików, • naklejanie i odklejanie naklejek, • wycinanie nożyczkami.
		Słuch jest ważny w rozwoju rytmiki ruchowej. Synchronizacja ruchów z dźwiękiem. Zachęcanie dzieci do zabaw muzycznych, np.: • klaskanie, • używanie instrumentów muzycznych,

		- uczenie krótkich wierszyków czy tekstów piosenek, - piosenki z gestem.
Standard 9.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu, które wspierają rozwój fizyczny dzieci, uwzględniające: 1) rozwój sprawności dzieci w zakresie małej motoryki; 2) rozwój percepcji zmysłowej dzieci; 3) rozwój sprawności dzieci w zakresie dużej motoryki.	Rozwijanie percepcji zmysłowej dzieci	Za pomocą bodźca wzrokowego dziecko może odbierać informacje z otaczającego go świata. Można przeprowadzać ćwiczenia tematyczne oraz aranżować sytuacje codzienne. Wykorzystując naturalne produkty opiekun pobudza dzieci do stymulacji wzroku.
		Pobudzenie bodźca słuchowego niweluje zaburzenia przetwarzania słuchowego oraz nadwrażliwość na dźwięki. Można przeprowadzać ćwiczenia tematyczne oraz aranżować sytuacje codzienne. Wykorzystując naturalne produkty opiekun pobudza dzieci do stymulacji słuchu, np.: rozmawiając z dzieckiem, zachęcając dziecko do wykonywania różnych aktywności, czynności, zadań.
		Węch jest silnie skorelowany ze smakiem, pomaga dzieciom na odróżnienie przyjemnych i nieprzyjemnych zapachów. Można przeprowadzać ćwiczenia tematyczne oraz aranżować sytuacje codzienne. Wykorzystując naturalne produkty opiekun pobudza dzieci do stymulacji węchu, np.: przez dopytywanie dziecka jaki jest zapach danego produktu.
		Pobudzenie receptorów dotykowych. Przez dotyk aktywowane są receptory znajdujące się na rękach, czubkach palców oraz stopach. Można przeprowadzać ćwiczenia tematyczne oraz aranżować sytuacje codzienne. Wykorzystując naturalne produkty opiekun pobudza dzieci do stymulacji dotyku, np.: poprzez dotykanie produktów dziecko poznaje różne faktury i doświadcza percepcji zmysłowej.
		Pobudzenie bodźca smakowego u dzieci pozwala określić smak, konsystencję czy strukturę.

B. Aktywności wspierające rozwój sprawności fizycznej dzieci i angażowanie zmysłów, w tym: zabawy angażujące zmysły: wzroku, słuchu, węchu, dotyku, smaku, zabawy wspierające rozwój motoryki małej, ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej i równowagi; zabawy wspierające czucie głębokie oraz kształtujące schemat własnego ciała, aktywności w zakresie dużej motoryki ze szczególnym uwzględnieniem zabaw na powietrzu.

Standard	Cel aktywności	Proponowane aktywności
Standard 9.2 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki zostały zawarte aktywności wspierające rozwój sprawności fizycznej dzieci i angażowanie zmysłów, w tym: 1) zabawy angażujące zmysły: wzroku, słuchu, węchu, dotyku, smaku; 2) zabawy wspierające rozwój motoryki małej; 3) ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej i równowagi; 4) zabawy wspierające czucie głębokie oraz kształtujące schemat własnego ciała; 5) aktywności w zakresie dużej motoryki ze szczególnym uwzględnieniem zabaw na powietrzu.	Wspieranie rozwoju motoryki małej i angażowanie zmysłów, ćwiczenie koordynacji wzrokowo-ruchowej	- Łapanie i ściskanie – podawanie dziecku miękkich piłeczek, gniotków do chwytania. - Przekładanie przedmiotów pęsetką – chwytanie i przekładanie np.: pomponów pęsetą lub szczypcami. - Zabawa-ćwiczenie w zapinanie i rozpinanie – guzików, zamków błyskawicznych i rzepów. - Zabawa w przesypywanie/przelewanie – przekładanie kaszy, makaronu lub fasoli z jednego pojemnika do drugiego, przelewanie wody kubeczkami. - Zabawa „łap i puść” – podawanie dziecku lekkich przedmiotów i zachęcanie do puszczania ich. - Dotykanie różnych faktur – zabawy sensoryczne z tkaninami, gąbkami, papierem, itp. - Zabawa „paluszkowe rymowanki” – np.: Idzie rak nieborak, które zachęcają do poruszania palcami. - Nawlekanie dużych koralików, przekładanie dużych klocków z dziurką na sznurek. - Zabawa w „przyklejanie” – naklejanie naklejek na kartkę. - Przekładanie przedmiotów pęsetką – chwytanie i przekładanie, np.: pomponów pęsetą lub szczypcami. Karmienie misia łyżeczką – nabieranie małych przedmiotów na łyżeczkę i podawanie „misiowi”. - Zabawa w ciasto – ugniatanie ciastoliny, modeliny lub masy solnej. - Rysowanie kredą i malowanie palcami – tworzenie prostych rysunków na tablicy lub kartce. - Wyciskanie i wałkowanie plasteliny – dzieci lepią kulki, wałkują i formują kształty. - Wkładanie patyczków do otworów, np.: przeciąganie patyczków przez małe dziurki w pudełku. - Zabawa „Ułóż wieżę” – układanie klocków w stos i burzenie ich. - Łowienie rybek na magnes – dzieci łowią rybki na wędkę magnetyczną.
	Wspieranie czucia głębokiego oraz kształtowanie schematu własnego ciała	- Zabawa „łap i puść” – podawanie dziecku lekkich przedmiotów i zachęcanie do puszczania ich. - Zabawa w tunel – przechodzenie przez tunel, w tym ułożony z koca. - Balansowanie na linie – chodzenie po linii wyznaczonej na podłodze.
	Aktywności w zakresie dużej motoryki i angażowanie zmysłów ze szczególnym uwzględnieniem zabaw na świeżym powietrzu, ćwiczenie koordynacji wzrokowo- ruchowej i równowagi	- Dotykanie różnych faktur – zabawy sensoryczne z tkaninami, gąbkami, papierem, itp. - Tworzenie z dziećmi od podstaw ścieżki sensorycznej (szyszki, kamienie, patyki, kora, liście) i chodzenie po niej. - Chodzenie po naturalnej ścieżce sensorycznej (szyszki, kamienie, patyki, kora, liście). - Turlanie się po macie – zachęcanie dziecka do obracania się i pełzania.

		• Podskoki na kolanach / piłce gimnastycznej – sadzanie dziecka na kolanach opiekuna i delikatne podskakiwanie. • Zabawa w „samolocik” – unoszenie dziecka w powietrzu i lekkie kołysanie. • Ćwiczenia na brzuszku – układanie zabawek poza zasięgiem, by zachęcić do pełzania. • Turlanie piłki – dorosły toczy piłkę do dziecka, zachęcając je do chwytania i odpychania. • Zabawa „ciągnij i pchaj” – dziecko próbuje odpychać lub przyciągać przedmioty. • Tor przeszkód z poduszek – przechodzenie po różnych wysokościach. • Zabawa w piłkę – turlanie i lekkie kopanie piłki. • Chodzenie po śladach – naklejamy taśmą „ścieżkę” do przejścia. • Bieganie z przeszkodami – omijanie pacholków lub poduszek. • Skoki do przodu – zachęcanie do skakania z dwóch nóg. • Zabawa w tunel – przechodzenie przez tunel, w tym przygotowany z koca. • Tańce z muzyką – dzieci swobodnie poruszają się w rytm muzyki. • Noszenie i przekładanie przedmiotów – przenoszenie lekkich zabawek z miejsca na miejsce. • Zabawa „Góra – dół” – dzieci naśladują dorosłego, unosząc ręce i kucając. • Rzut do celu – rzucanie piłeczek do kosza lub obręczy. • Zabawa „Stop-klatka” – zatrzymywanie się w bezruchu na sygnał (np.: na kłaśnięcie). • Przenoszenie wody łyżką – delikatne ćwiczenie równowagi. • Wspinaczka na niski materac – dziecko wspina się i zeskakuje z małej wysokości. • Tor przeszkód – przechodzenie przez tunele, przeskakiwanie poduszek, czołganie się. • Skakanie po kamieniach – dzieci przeskakują po wyznaczonych punktach (np.: podkładkach). • Turlanie – dzieci turlają się po materacu lub podłodze, co stymuluje ich układ przedsionkowy i wzmacnia mięśnie. • „Pchamy i ciągniemy” – dziecko może siedzieć na kocu, a dorosły delikatnie ciągnie je po podłodze. Zmiana pozycji ciała i różne bodźce wpływają na rozwój motoryki dużej. • „Tunel” – dorosły tworzy „tunel” z ciała, np. klękając na czworakach, a dziecko przechodzi pod nim. Pomaga to rozwijać orientację w przestrzeni i świadomość schematu ciała. • Zabawa w „głuchy telefon ruchowy” – przekazywanie ruchów, np.: podskok, obrót • Toczenie piłki – dzieci siedzą naprzeciwko siebie i toczą do siebie piłkę, co wspiera koordynację ręka-oko i buduje relacje społeczne. • „Przytulanki” – dzieci mogą przytulać się do siebie lub do dorosłego, co buduje poczucie bezpieczeństwa i wspiera rozwój emocjonalny. • Bieganie z przeszkodami – slalom między pacholkami lub maskotkami. • Zabawa „Uciekaj przed piłką” – dzieci unikają turlającej się piłki. • Balansowanie na linii – chodzenie po linii wyznaczonej na podłodze. • Rzucanie do celu – wrzucanie piłeczek do kosza lub kółka hula-hop. • „Pogodynka” – dzieci naśladują różne zjawiska atmosferyczne, np.: wiatr, deszcz, burza, grzmoty. • „Zegar” – dzieci naśladują ruchem tykaniem zegara, ding- dong, tik- tak.
--	--	--

		• Taniec z chustami – machanie chustkami w rytm muzyki. • Chodzenie jak zwierzątka – dzieci poruszają się jak np.: kot, żabka, niedźwiedź czy bocian. • Berek – dotykanka – łapanie i delikatne dotykanie kolegów. • Skoki przez linę – przeskakiwanie przez leżącą linę lub skakankę. • Toczenie dużej piłki – współpraca w popychaniu piłki z kolegami. • „Turlanie becзки” – dorosły lub inne dziecko delikatnie toczy/turla dziecko leżące na materacu, wspierając jego świadomość ciała i orientację w przestrzeni. • „Przesuwanka” – dzieci leżą na plecach, a dorosły delikatnie przesuwa je po podłodze, chwytając za nogi lub ręce. • „Spacer w parach” – dzieci trzymają się za ręce i poruszają w różnym tempie (wolno, szybko, na palcach, na piętach), co uczy współpracy i koordynacji ruchowej. • „Masażyk” – dzieci siedzą jedno za drugim i wykonują delikatne ruchy głaskania, klepania lub uciskania na plecach osoby przed sobą. • „Balonik” – dziecko wstaje na palce, unosi ręce i udaje, że rośnie jak balon, a potem powoli schodzi powietrze, siadając na podłodze. • „Koci grzbiet” – dzieci klęczą na czworakach i wyginają plecy w górę i w dół, jak kot przeciągający się po drzemce. „Lustro” – jedno dziecko pokazuje ruchy, a drugie je naśladuje. Można to robić w parach lub grupach. • „Dotykamy części ciała” – dorosły mówi nazwę części ciała, a dzieci muszą ją dotknąć, np.: ręka do kolana, stopa do nosa. • Aktywności z pchaczem. • Czworakowanie. • Zabawy na świeżym powietrzu: ✓ chodzenie po trawie, ✓ bujanie na bujakach, ✓ rysowanie kredą po bezpiecznej nawierzchni, ✓ zjeżdżanie ze zjeżdżalni, ✓ bujanie na huśtawkach, ✓ przeciąganie liny, ✓ zabawy z wodą i piaskiem przy stolikach ✓ rysowanie kredą po bezpiecznej nawierzchni ✓ zabawy w piaskownicy, ✓ tory przeszkód
--	--	---

Rozdział IX – Zapewnienie dzieciom warunków do twórczej ekspresji i kontaktu z różnymi wytworami kultury i sztuki (Standard nr 10)

A. Wskazówki metodyczne dla personelu oraz niezbędne warunki umożliwiające dzieciom działania twórcze, dostęp do wytworów kultury.

Standard	Działanie personelu - wskazówka metodyczna	Przykłady / Dobre praktyki
Działania twórcze		
Standard 10.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu oraz niezbędne warunki umożliwiające dzieciom: 1) działania twórcze; 2) dostęp do wytworów kultury.	Dawanie dziecku swobody do twórczej ekspresji.	• Dostarczanie dzieciom materiałów, które są dla nich stale dostępne w ciągu dnia. • Docenianie wkładu, wysiłku, który dziecko włożyło w swoją pracę. • Bawienie się z dziećmi w zabawy zaproponowane przez nie same. • Zadawanie pytań otwartych w rozmowach z dziećmi o ich pomysły. • Pozwalanie dziecku na korzystanie z przedmiotów go otaczających w innowacyjny sposób (dbając przy tym o bezpieczeństwo dziecka). • Zachęcanie do eksperymentowania z różnymi materiałami, technikami i formami wyrazu. • Unikanie sztywnego narzucania jedynej drogi twórczej. Twórczość opiera się na indywidualności i otwartości na różnorodne pomysły. • Bycie cierpliwym. • Łączenie różnych dziedzin sztuki (np.: plastyki, muzyki, tańca, teatru) w jednym projekcie. Dzieci mogą tworzyć, śpiewać, tańczyć i opowiadać historie w ramach jednego tematu, co rozwija ich wyobraźnię i umiejętności pracy w zespole.
	Współorganizowanie przestrzeni zewnętrznej razem z dziećmi, która wspomaga ich twórczą ekspresję przez kontakt z naturą.	Zachęcanie dzieci do współtworzenia w projektowaniu przestrzeni, ponieważ wzmacnia to ich zaangażowanie i poczucie sprawczości. • uprawianie z dziećmi ziół, warzyw i owoców w donicach, drewnianych skrzyniach, będącymi grządkami, szklarniach czy bezpośrednio w ziemi. Dla młodszych dzieci można wybrać rośliny łatwe w pielęgnacji i bezpieczne w dotyku (zioła, kwiatowa łąka, warzywne, owocowe grządki), rośliny można umieścić na różnych wysokościach, aby dzieci mogły je obserwować i dotykać. • Narzędzia do pracy w ogrodzie powinny być dostosowane do wzrostu i siły dzieci: małe łopatkę, grabki, konewki. • Ważne jest stworzenie miejsca do przechowywania narzędzi oraz zabawek, które aktualnie nie są używane, np.: skrzynie, pojemniki. • Używanie naturalnych materiałów, jak kamienie, patyki, liście, które mogą służyć do zabawy. • W przestrzeni są wyznaczone strefy odpowiadające zainteresowaniom dzieci, np. strefa wspólnego czytania, strefa zabaw konstrukcyjnych, strefa zabaw ruchowych, strefa zabaw plastycznych, strefa zabaw z wodą i piaskiem, strefa zabaw tematycznych, strefa zabaw muzycznych.

	Tworzenie doświadczeń wspierających ekspresję plastyczną.	• Ważny jest proces tworzenia i wkład pracy dziecka, a nie efekt końcowy. • Dziecko ma swobodny dostęp do materiałów plastycznych w ciągu dnia, m.in.: kredek, flamastrów, kartek. • Organizacja działań plastycznych wpływa na atmosferę i pracę twórczą dziecka. • Opiekun nie udostępnia dzieciom gotowych szablonów (kolorowanek, kart pracy, itp.). • Opiekun unika zadań wymagających precyzji od dziecka. Proponuje aktywności skupiające się na swobodnej ekspresji. • Opiekun zachęca dziecko do samodzielnego wykonania pracy. Pomaga dziecku tylko wtedy, gdy jest to konieczne. • Podczas ekspresji twórczej opiekun rozmawia z dzieckiem i używa określeń cech przedmiotów. • Można stworzyć galerię prac dzieci znajdujących się na takiej wysokości, aby dzieci mogły też je dostrzec. • Opiekun umożliwia dzieciom rysowanie i malowanie na dużych arkuszach papieru stwarzając możliwość całkowitej swobody poruszania się, koncentracji i zaangażowania. • Prace dzieci są elementem dokumentacji rozwoju dziecka. • Rodzice są poinformowani o przygotowaniu ubrań do pobrudzenia.
	Tworzenie dzieciom możliwości do udziału w zabawach rozwijających ich wrażliwość muzyczną	• Muzyka przyczynia się do kształtowania pamięci dziecka, jego zdolności poznawczych i komunikacyjnych oraz koordynacji ruchowej, wzbogaca słownictwo, wzmacnia aparat głosowy i układ oddechowy, harmonizuje napięcie mięśniowe. • Muzyka wspiera też rozwój emocjonalno-społeczny dzieci, m.in.: pełniąc funkcję relaksacyjną, czy zapobiegając poczuciu samotności. Wspólne słuchanie muzyki, śpiewanie piosenek, czy mówienie wierszyków wspiera nawiązywanie relacji społecznych. • Ważne jest, aby dzieci miały możliwość poznania różnorodnych gatunków muzycznych (zarówno tekst jak i muzyka muszą być dostosowane do możliwości poznawczych dzieci), a także eksplorowania możliwości swojego głosu oraz brzmienia instrumentów i przedmiotów w swoim otoczeniu. • Opiekun uważnie wybiera utwory muzyczne, które towarzyszą dzieciom podczas różnych aktywności w ciągu dnia, biorąc pod uwagę indywidualne potrzeby i preferencje dzieci. • W każdej sali powinny być stworzone warunki, by odtwarzać muzykę dobrej jakości. • Śpiewanie dzieciom w różnych momentach dnia piosenek dostosowanych do wieku dzieci. • Wybierając muzykę dla dzieci opiekun przede wszystkim kieruje się tekstem, który ma być prosty i zrozumiały dla dzieci oraz tempem i rytmem. • Dzieci w czasie pobytu w żłobku mają możliwość poznania i zabawy gotowymi i zrobionymi przez siebie instrumentami. • Jedną ze stref w sali jest strefa muzyczna. • Aktywności muzyczne pobudzają ogólną wyobraźnię i inwencję twórczą dziecka (improwizacje rytmiczne, melodyczne, ruchowe, własne interpretacje słuchanych utworów).

		W młodszych grupach należy wprowadzać wyłącznie muzykę na żywo, umożliwiającą bezpośredni kontakt z wykonawcą i instrumentem.
Dostęp do wytworów kultury		
Standard 10.1 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki są spisane wskazówki metodyczne dla personelu oraz niezbędne warunki umożliwiające dzieciom: 1) działania twórcze; 2) dostęp do wytworów kultury.	Udostępnienie dzieciom literatury	- Ważne jest codziennie czytanie utworów literackich – wiersze, bajki, baśnie. - Rozwijanie wyobraźni poprzez kontakt z literaturą, umożliwiając dzieciom wyrażenie własnych myśli i emocji. - Używanie właściwej techniki czytania dla dzieci, czyli: ✓ zwracanie uwagi na poprawność gramatyczną, wyraźną artykulację i dykcję, ✓ omawianie ilustracji na okładce, np.: poprzez zadawanie pytania Jak myślisz, o czym to będzie? ✓ śledzenie reakcji dzieci na to co i jak opiekun czyta, zwracanie uwagi na mimikę dzieci, gesty i słowa, które wypowiadają, ✓ kontrolowanie czasu – skupienie dzieci w tym wieku jest krótkie. ✓ wybieranie książek, w których główny bohater jest wyraźnie wyeksponowany i oznacza się pogodnym i radosnym usposobieniem, ✓ praca z ilustracjami dobrej jakości, np.: poprzez zapoznanie się opiekuna z twórcami ilustracji dla dzieci i wybieranie ilustracji twórców wysokiej jakości. - Książki powinny być tak umieszczone, aby dzieci mogły swobodnie po nie sięgnąć w każdym momencie dnia.
	Udostępnianie dzieciom obcowania z wytworami sztuki znanych artystów	- W dostępnej literaturze w placówce znajdują się albumy z obrazami znanych twórców, np.: Picassa. - Podczas prac plastycznych opiekun inspirował dzieci obrazami innych artystów pokazując im papierowe kopie z albumów/wydruki i pozwalając się nimi bawić/ wykonywać przez dzieci na nich własne prace. - Śluchanie z dziećmi muzyki klasycznej cenionych artystów i używanie jej proponując różne aktywności, np.: zabawy ruchowe. - Przedstawianie znanych dzieł literackich, np.: bajki, baśnie, wiersze. Jednak należy pamiętać, że treść powinna być dostosowana do wieku dziecka. - Organizowanie razem z pozostałą kadrą przedstawień dla dzieci, inspirowanych sztuką znanych artystów. Zapraszanie do placówki różnych artystów na wspólne artystyczne aktywności lub prezentowanie ich prac.
	Stwarzanie możliwości doświadczeń dzieci związanych ze sztuką teatralną	- Obcowanie ze sztuką teatralną rozwija ekspresję werbalną i niewerbalną. - Teatr jest dla dzieci rzeczywistością wyjątkową. Pozwala na kontakt z żywym słowem, dzięki czemu lepiej rozwija się mowa dziecka, wzbogaca słownictwo. Pomaga w rozwijaniu zainteresowań czytaniem, sztuką i muzyką. - Przygotowując widowisko dla dzieci opiekun powinien pamiętać, aby: – miało ono walor artystyczny i edukacyjno-wychowawczy, – język był zrozumiały dla dzieci, – było w nim wiele ekspresji niewerbalnej, m.in.: za pomocą gestów i mimiki, rekwizytów, – prezentowana treść była odpowiednia dla dzieci, – charakteryzowało się radością i optymizmem,

		– angażowało widownię, np.: pokazywanie gestów, wydawanie dźwięków, – istniała możliwość przearanżowania przestrzeni tak, aby była ona atrakcyjną częścią widowiska, – stosowane były naprzemienne formy aktywności, które nie wywołują znudzenia małego dziecka jako widza. • Teatr może być również narzędziem służącym wspieraniu u dzieci poczucia przynależności i wrażliwości na inne osoby. Szczególnie wówczas, gdy opiekun wybiera formy teatralne, oparte jedynie na grze światła i cienia, dźwięków i muzyki, rytmu i kształtu, pantomimy – gestu i mimiki. • W aktywnościach związanych z teatrem najmłodsze dzieci powinny pełnić rolę odbiorców. Dzieci nie powinny być wystawiane na stres poprzez angażowanie ich w przedstawienia dla publiczności, np.: przedstawienia świąteczne czy okolicznościowe.
--	--	---

B. Działania personelu zachęcające dzieci do wyrażania twórczej ekspresji w różnych formach, wyrażanie twórczej ekspresji przez umożliwienie dzieciom wykorzystywania różnorodnych materiałów, poznawanie różnych wytworów kultury

Standard	Cel aktywności	Proponowane działania
Standard 10.2 W planie opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnym instytucji opieki zostały zawarte działania personelu zachęcające dzieci do: 1) wyrażania twórczej ekspresji w różnych formach; 2) wyrażania twórczej ekspresji przez umożliwienie dzieciom wykorzystywania różnorodnych materiałów; 3) poznawania różnych wytworów kultury.	Wyrażanie twórczej ekspresji w różnych formach	• Przyroda – spacer , obserwacja przyrody w ogródku żłobkowym, proste eksperymenty z wodą, ziemią, roślinami, odgłosy przyrody, węż. • Zabawy ruchowe i taneczne: wspólne tańce, zabawy z chustami, swobodny taniec do muzyki, to doskonała forma wyrażania siebie przez ruch, aktywne słuchanie muzyki. • Teatrzyk i zabawy z pacynkami: dzieci mogą uczestniczyć w zabawach, w których odgrywają różne role. Może to być zabawa w teatrzyk z pacynkami lub prosta forma odgrywania ról. Dzieci mogą tworzyć własne historie, opowiadania, bajki. Nawet jeśli są to tylko pojedyncze słowa lub obrazy, jest to sposób na wyrażanie swoich myśli i emocji. • Słuchanie muzyki i jej odtwarzanie: muzyka to odgłosy przyrody, szemrzące strumyki, szum drzew, śpiew ptaków, koncert padających kropli deszczu brzęczących o szybę i parapety, odgłosy ulicy. • Malowanie na dużych formatach: na chodniku (kredą), na większym papierze niż arkusz A3 (flamastrami, kredkami, farbą) zawieszonym poziomo lub pionowo, folii sterczowej (farbą). • Tworzenie z różnych mas, np.: masa solna, plastelina, glina. • Tworzenie własnych dzieł, inspirowane pracami znanych artystów (kolaże w stylu Picassa, czy rzeźby w duchu współczesnej sztuki). • Konstruowanie budowli za pomocą różnych materiałów. • Odgrywanie ról w różnych strefach tematycznych, np.: pluszakami lub lalkami, bycie lekarzem, nalewanie i picie herbaty. • Tworzenie instrumentów, które w miarę możliwości są później dostępne w kącie zabaw muzycznych.

		• Zabawy z przygotowywaniem różnych mikstur (np.: woda z błotem, woda z trawą, woda z piachem). Improwizacje muzyczne, melodyczne dzieci. • Tworzenie własnych opowiadań do obrazów, ilustracji w książkach. • Przebieranie się za kogoś (np.: za księżniczkę, superbohatera).
	Wyrażanie twórczej ekspresji przez umożliwienie dzieciom wykorzystywania różnorodnych materiałów	• Materiały plastyczne, do których dzieci mają swobodny dostęp, m.in.: kartki białe i kolorowe, farby, kredki, mazaki, pisaki, flamastry, plastelina, pompony, itp. • Używanie różnych mas, np.: glina, masa solna, piasek kinetyczny, plastelina, slime. • Instrumenty: dzwoneczki, grzechotki, dzwonki chromatyczne, trójkąt, bębenki. • Kukielki, pacynki, pluszaki, lalki. • Materiały naturalne: szyszki, kasztany, patyki, woda, błoto, piach, kamienie, liście. • Przedmioty codziennego użytku: łyżka drewniana, kartonowe pudełka, korki, plastikowe nakrętki. • Materiały i tkaniny: wstążki, prześcieradło, różne faktury (np.: twarde-miękkie, szorstkie-śliskie). • Książki: bajki, baśnie, wierszyki, albumy przyrodnicze i artystyczne. • Kostki z różnymi ilustracjami do tworzenia opowiadań. • Materiały spożywcze: kasze, nasiona, ziola.
	Poznanie różnych wytworów kultury	• Oglądanie obrazów, plakatów dzieł sztuki. • Słuchanie muzyki klasycznej, ludowej. • Słuchanie piosenek dziecięcych z różnych stron świata (w różnych językach). • Wspólne tańce (taniec afrykański, hiszpański). • Słuchanie opowieści z różnych stron świata (afrykańskie opowieści, bajki orientalne). • Poznanie świąt z różnych tradycji, kostiumy, dekoracje (np. japońskie lampiony). • Wykonanie biżuterii np. w stylu afrykańskim. • Zapoznanie z kulturą ludową (np. hafty, ceramika). Wspólne gotowanie (np. pizza, francuskie naleśniki). • Mapy, globus

Rozdział X – Praca na podstawie planu opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnego (Standard nr 11)

Analiza i aktualizacja planu OWE (Standard 11.2)

1. Plan OWE jest co roku analizowany i dostosowywany do możliwości Niepublicznego Żłobka Nibylandia w Gorzowie Wlkp. oraz potrzeb dzieci.
2. Przy aktualizacji planu OWE brane są pod uwagę:
 - a) wnioski z samooceny personelu,
 - b) wnioski z obserwacji pracy personelu,
 - c) opinie rodziców,
 - d) opinie dyrektora żłobka,
 - e) najnowsze osiągnięcia pedagogiki i psychologii małego dziecka.

Rozdział XI – Sposób nadzoru realizacji Planu OWE (Standard nr 12.3)

1. Nadzór nad realizacją Planu OWE sprawuje dyrektor Niepublicznego Żłobka Nibylandia w Gorzowie Wlkp. Jego celem jest wspieranie jakości działań opiekuńczych, wychowawczych i edukacyjnych oraz zapewnienie spójności realizowanych działań z założeniami Planu OWE.
2. Realizacja Planu OWE jest nadzorowana, z uwzględnieniem:
 - **obserwacji personelu w pracy z dziećmi,**
 - **przekazywania personelowi informacji zwrotnej na temat pracy z dziećmi,**
 - **samooceny pracy personelu z wykorzystaniem przygotowanych kwestionariuszy.**
3. Obserwacje aktywności personelu w pracy z dziećmi, prowadzone są w naturalnych warunkach codziennego funkcjonowania grup. Obserwacje dotyczą w szczególności organizacji dnia, sposobu wspierania samodzielności dzieci, jakości interakcji, reagowania na potrzeby dzieci oraz realizacji zaplanowanych działań wynikających z Planu OWE. Obserwacje mają charakter wspierający i rozwojowy. Do obserwacji stosowany jest arkusz oceny pracy personelu.
4. Istotnym elementem nadzoru jest przekazywanie personelowi informacji zwrotnej na temat pracy z dziećmi. Informacja zwrotna przekazywana jest w sposób konstruktywny i obiektywny, zarówno w formie bieżących rozmów, jak i podczas zaplanowanych spotkań zespołu. Jej celem jest wzmacnianie dobrych praktyk, omawianie obszarów wymagających doskonalenia oraz wspólne poszukiwanie rozwiązań.
5. Nadzór nad realizacją Planu OWE uwzględnia również samoocenę pracy personelu, prowadzoną z wykorzystaniem przygotowanych kwestionariuszy. Samoocena umożliwia pracownikom refleksję nad własną praktyką, ocenę stopnia realizacji założeń Planu OWE oraz identyfikację potrzeb rozwojowych. Wyniki samooceny stanowią punkt wyjścia do rozmów wspierających oraz planowania dalszych działań doskonalących. Wnioski płynące z obserwacji, informacji zwrotnej oraz samooceny wykorzystywane są do bieżącej aktualizacji działań, wzmacniania jakości pracy zespołu oraz rozwoju praktyki opiekuńczo-wychowawczo-edukacyjnej w Niepublicznym Żłobku Nibylandia w Gorzowie Wlkp.